

інформаційної безпеки сприяє зміцненню суспільної згуртованості й формуванню стійкої української ідентичності. У сучасних умовах такий підхід є не лише гуманітарною, а й безпековою необхідністю [2, с. 67].

Список використаних джерел

1. Ваховський Л. Громадянська освіта в Україні: теорія і практика. Київ : КНЕУ, 2020. 276 с.
2. Горбулін В. Світова гібридна війна: український фронт. Київ : НІСД, 2017. 496 с.
3. Гнатюк О. Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність. Київ : Критика, 2012. 368 с.
4. Забужко О. Шевченків міф України: спроба філософського аналізу. Київ : Комора, 2018. 304 с.
5. Кресіна І. Політична нація: українські реалії та перспективи. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, 2009. 352 с.
6. Масенко Л. Мова і суспільство: постколоніальний вимір. Київ : КМ Academia, 2016. 248 с.
7. Портнов А. Історії для домашнього вжитку: нариси з української історіографії 1990–2000-х років. Київ : Критика, 2011. 296 с.
8. Яковенко Н. У пошуках нового неба: історичні есеї. Львів : Видавництво УКУ, 2019. 224 с.

*Яровка Анастасія Олександрівна,
курсант навчально-наукового
інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ*

*Науковий керівник:
Власенко Валерій Павлович,
доцент кафедри теорії, історії та філософії права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЗАХИСТ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ (ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ)

Внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України мільйони людей були змушені залишити свої домівки та отримати статус внутрішньо переміщених осіб (ВПО). За даними Міністерства соціальної політики України, станом на 2024 рік в Україні налічувалося понад 4,9 млн. ВПО, що створює

безпрецедентне навантаження на систему державного управління, соціального захисту, місцеве самоврядування та правову інфраструктуру [1].

Захист прав ВПО у повоєнний період набуває особливого значення, оскільки їх інтеграція, соціалізація та забезпечення належного рівня правових гарантій є запорукою успішної реінтеграції суспільства і національної єдності [2, с. 23]. Серед основних викликів, з якими стикаються внутрішньо переміщені особи в Україні, ключовим залишається питання забезпечення житлом. За даними Нацсоцслужби, значна частина ВПО не має ані власного житла, ані фінансових ресурсів для його оренди чи придбання, що зумовлює їхню залежність від тимчасових форм проживання або допомоги з боку держави та гуманітарних організацій [3]. Наявні державні програми, спрямовані на забезпечення житлом, реалізуються фрагментарно та не охоплюють усі категорії потребуючих [4].

Іншим системним викликом є обмежений доступ до соціальних виплат та державної допомоги. Попри визначені Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 1706-VII, прийнятий 20 жовтня 2014 року, гарантії, на практиці реалізація цих прав часто ускладнена тривалими процедурами, бюрократичними бар'єрами, а також відсутністю єдиного цифрового механізму обліку [5]. Це призводить до затримок або навіть відмов у наданні допомоги, що ставить переміщених осіб у становище додаткової соціальної вразливості. Значною проблемою залишається також працевлаштування внутрішньо переміщених осіб. Втрата робочого місця внаслідок переміщення, труднощі з реєстрацією місця проживання, відсутність доступу до соціального пакету [6].

Окремо варто зазначити нестабільність нормативно-правового забезпечення статусу ВПО. Часті зміни законодавства, суперечності між основними законами та підзаконними актами, а також відсутність довгострокової стратегії правового регулювання створюють правову невизначеність. Це ускладнює як реалізацію прав самими ВПО, так і роботу органів державної влади та місцевого самоврядування щодо їх захисту та підтримки [7, с. 25].

У підсумку, така фрагментарність і неузгодженість законодавства свідчить про необхідність його системного перегляду з урахуванням міжнародних стандартів та практик, зокрема керівних принципів ООН з питань внутрішнього переміщення, таких як право на недискримінацію, на безпечне повернення тощо [8].

Існуючі прогалини у сфері захисту трудових прав ВПО виникають через недосконалість адміністративних процедур, таких як складність отримання дозволу на працевлаштування, відсутність єдиної реєстраційної системи тощо, що ускладнює швидку інтеграцію ВПО у ринок праці [9, с. 36].

Отже, на підставі викладеного вище можна зробити узагальнений висновок щодо основних викликів, з якими стикаються внутрішньо переміщені особи в Україні. Передусім, це проблеми соціального забезпечення, серед яких ключовим є питання доступу до постійного житла, медичних послуг, освіти та соціальної допомоги. Крім того, актуальними залишаються виклики, пов'язані з

правовими механізмами реалізації статусу ВПО – як в інституційному (координація органів влади, повноваження місцевого самоврядування), так і в юридичному вимірі (стабільність законодавства, чіткість правових процедур, наявність дієвих інструментів захисту прав). Відсутність єдиної цифрової платформи обліку та обміну даними між відомствами також ускладнює ефективну реалізацію політики щодо ВПО. Ці фактори в комплексі зумовлюють потребу в системному перегляді чинної нормативно-правової бази та розробці довгострокових механізмів інтеграції внутрішньо переміщених осіб у соціально-економічне життя держави.

У повоєнний період державна політика щодо внутрішньо переміщених осіб має трансформуватися з орієнтації на короткострокову гуманітарну підтримку у напрямі довгострокової соціальної інтеграції. Такий підхід передбачає не лише надання допомоги, а й створення стійкого правового середовища, яке забезпечує повноцінну участь ВПО у суспільному житті. Однією з ключових передумов ефективної інтеграції, на нашу думку, є реформування житлового законодавства у напрямі запровадження механізмів соціального орендного житла або державного лізингу, що дозволить подолати системну житлову незабезпеченість значної частини переміщеного населення [10]. Важливу роль у цьому процесі відіграють органи місцевого самоврядування, чия спроможність має бути розширена як у сфері повноважень, так і в частині бюджетного забезпечення відповідних функцій. Також актуальним є запровадження сучасних цифрових механізмів обліку та ідентифікації внутрішньо переміщених осіб, що сприятиме прозорості процедур, ефективному управлінню ресурсами та мінімізації адміністративних бар'єрів. Водночас об'єктивною необхідністю постає гармонізація українського законодавства з міжнародними стандартами, зокрема у сфері дотримання керівних принципів ООН щодо внутрішнього переміщення. Правовий статус ВПО в Україні має бути визначений не лише як фактичний, а й як такий, що гарантує реалізацію всього комплексу конституційно захищених прав на рівні з іншими громадянами.

В умовах повоєнної відбудови України та тривалих наслідків масового внутрішнього переміщення постає необхідність переорієнтації державної політики з моделі переважно гуманітарної допомоги на модель соціальної інтеграції та правового включення внутрішньо переміщених осіб у загальносуспільні процеси. Така трансформація можлива лише за умови комплексного вдосконалення чинного законодавства, яке має відповідати не лише базовим правам, а й гарантувати реальні механізми їхньої реалізації.

Важливим кроком на шляху до комплексного вирішення проблем внутрішнього переміщення стало ухвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках, яка визначає основні напрями інтеграційної політики. Однак ефективність цього документа можлива лише за умови оновлення нормативної бази, забезпечення міжвідомчої координації та реального включення громадянського суспільства до процесу розроблення та імплементації відповідних рішень [11].

Отже, сучасна система правового захисту внутрішньо переміщених осіб в Україні характеризується значною динамікою, проте залишається недостатньо ефективною в умовах зростаючих соціальних викликів та масштабів внутрішнього переміщення. Законодавство України у цій сфері створює формальні гарантії для ВПО, однак на практиці воно не забезпечує повноцінної реалізації їхніх прав, особливо у сфері доступу до житла, праці, освіти та участі в суспільному житті.

Таким чином, можна зазначити, що існуючі проблеми обумовлені неузгодженістю нормативно-правової бази, обмеженим інституційним ресурсом органів місцевого самоврядування, недостатньою цифровізацією процедур обліку та реєстрації, а також фрагментарністю підходів до соціальної інтеграції переміщених осіб. У цьому контексті повоєнна відбудова України вимагає системного перегляду національного законодавства в бік посилення гарантій прав ВПО та створення умов для їх повноцінного включення в економічне, соціальне та політичне життя приймаючих громад.

Перспективним напрямом, на нашу думку, доцільно вважати гармонізацію українського законодавства з міжнародними стандартами, а також закріплення в нормативних актах цілісної інтеграційної стратегії, орієнтованої на довгострокову стабілізацію становища ВПО. Успішне правове врегулювання цих питань є не лише гарантією реалізації базових прав людини, а й чинником соціальної стійкості держави в умовах післявоєнного розвитку.

Список використаних джерел

1. Міністерство соціальної політики України. Внутрішньо переміщеним особам. URL: <https://msp.gov.ua/otrymuvacham-soc-pidtrymky/vnutrishno-peremishchenym-osobam>.

2. Захист прав внутрішньо переміщених осіб: монографія / за ред. О. Я. Рогача, М. В. Савчина, М. В. Менджул. Ужгород : РІК-У, 2018. 268 с.

3. Національна соціальна сервісна служба України. Перевірки фактичного місця проживання/перебування ВПО за 2024 рік. URL: <https://nssu.gov.ua/news/perevirky-faktychnoho-mistsia-prozhyvanniaperebuvannia-vpo-za-2024-rik>

4. Фонд «Право і демократія». Забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб у громадах: проблеми та практики. Одеса, 2024. URL: https://sss-ua.org/wp-content/uploads/2024/12/Odeska_TH_zvit_zhytlovi-programy_novu.pdf

5. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1706-18>.

6. Центр зайнятості вільних людей. Жінок-переселенок на ринку праці дискримінують за гендером і віком та стигматизують дослідження. 2017. URL: https://zmina.info/news/zhinokpereselenok_na_rinku_praci_diskriminujut_za_jenderom_i_vikom_ta_stigmatizujut__doslidzhennja-2/.

7. Судовий захист прав внутрішньо переміщених осіб та осіб, які постраждали від збройної агресії проти України : матеріали базового курсу для

суддів / Національна школа суддів України ; Проект Ради Європи «Внутрішнє переміщення в Україні: розробка тривалих рішень. Фаза – II». Київ, 2022. 172 с.

8. Керівні принципи ООН з питань внутрішнього переміщення всередині країни (документ ООН E/CN.4/1998/53/Add/2F) ратифіковано Україною 17.04.1998; URL: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/IDPersons/GPUkrainian.pdf>.

9. Селіхов Д. А. Механізм забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб органами місцевого самоврядування // Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 4. С. 46.

10. Дослідницька служба Верховної Ради України. *Наукова концепція розвитку житлового законодавства України*. 2023. 112 с. URL: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33104.pdf>

11. Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.04.2023 № 312-р // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/312-2023-p>.

Ящур Павло Олександрович,
курсант навчально-наукового
інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Власенко Валерій Павлович,
доцент кафедри теорії, історії та філософії права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ІЄРАРХІЯ НОРМ І ПРІОРИТЕТ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ПІД ЧАС ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ТА ЗАСТОСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У ПЕРІОД ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Під час дії правового режиму воєнного стану система права України зберігає визначену Конституцією ієрархію нормативних актів, що забезпечує послідовність та передбачуваність правозастосування. Конституція України залишається актом найвищої юридичної сили, норми якої мають пряму дію й є обов'язковими для всіх органів державної влади. Ратифіковані міжнародні договори виступають складовою національного законодавства, застосовуються безпосередньо та мають пріоритет у випадку колізії у законодавстві України, однак вони не можуть змінювати або обмежувати положення самої